

Svenskt erkännande av Västsaharas självständighet och regering

av Ingvar Flink och Claes Olsson

Västsaharas självständighet (som Sahariska Arabiska Demokratiska Republiken) har genom åren erkänts av över 80 länder - nyligen Sydafrika, Kenya och Ecuador - medan Marockos ockupation över området fortfarande betraktas som helt ogiltig. FN behandlar varje år Västsahara som en oavslutad avkoloniseringsfråga - det sista större territoriet i världen som beskrivs så, sedan Namibia, Eritrea och Östtimor blev självständiga. Västsahara är därmed Afrikas sista koloni.

Författarna går i följande studie igenom hur svenska utrikespolitiska principer förhåller sig till frågan om ett erkännande av Västsaharas självständighet och argumenterar för att ett erkännande av Västsahara skulle tjäna viktiga utrikespolitiska mål för Sverige, som stabilitet i Nordafrika, försvar av folkrätten, mänskliga rättigheter mm. De beskriver med exempel hur Sverige i andra fall erkänt länder som inte kontrollerat hela sitt territorium, vilket är det vanligaste motargument som brukar anföras från regeringshåll, och analyserar en lång rad regeringsuttalanden om Västsahara. Studien sammanställdes 2006 och har bl a presenterats vid ett seminarium i riksdagshuset den 25 april 2006.

1. Bakgrund och konflikten folkrättsliga karaktär

Västsahara har redan från början stått på den lista, som FN sammanställde 1960 över kolonier, som omfattades av världsorganisationens avkoloniseringsprogram. Idag är landet den enda kolonin i Afrika, som står kvar. Marocko är den utövande kolonialmakten och Spanien fortfarande den formella.

Spanien överlämnade 1975 med USAs goda minne "Spanska Sahara" till Marocko och Mauretanien utan att, mot FN:s anvisningar, först tillfråga det västsahariska folket. Dessförinnan hade FN med en delegation undersökt stämmingsläget i den spanska kolonin. De fann att "det fanns en överväldigande enighet bland saharierna i området för oberoende och mot integration med något angränsande land. Skillnaderna i åsikter som kommissionen mötte handlade inte om målet utan om medlen med vilka det skulle uppnås, och om stöd till olika rivaliserande politiska rörelser." (Citat från Fichtelius 1978 s. 41ff). Delegationen kunde också konstatera att den rörelse som hade det västsahariska folkets stöd var Polisario.

Marocko verkade 1974 för att det västsahariska fallet skulle behandlas av den Internationella Domstolen i Haag. Ansökan bifölls och 1975 avkunnade domstolen att varken Marocko eller Mauritien kunde göra anspråk på området utan västsaharierna hade rätt att själva avgöra territoriets framtida status. Marocko och Mauretanien tog ingen hänsyn till detta utslag utan invaderade med bl a Frankrikes stöd på hösten 1975 den spanska kolonin i samband med en överenskommelse med den fascistiska regimen i Madrid, den s.k. Madridöverenskommelsen, som aldrig ratificerats av Spaniens parlament. FN protesterade mot detta brott mot folkrätten och FNs stadgar. Även den afrikanska enhetsorganisationen OAU tog ställning för det västsahariska folkets rätt till självbestämmande och erkände 1984 den västsahariska exilregeringen SADR. OAU:s efterträdare, den afrikanska unionen AU, håller fast vid denna inställning och SADR:s president är vice president. Marocko, som var en av OAU:s grundare, lämnade OAU i protest och är den enda afrikanska stat, som inte är medlem i AU.

Polisario startade redan under Spaniens kolonialperiod en väpnad kamp mot kolonialmakten. Denna verksamhet fortsatte med framgångar mot Marocko och Mauretanien. Det senare landet drog sig ur och avsåg sina anspråk 1979. FN uppmanade år efter år Marocko att lämna Västsahara och genomföra en folkomröstning och 1991 lyckades FN medla en vapenvila i kriget, där Marocko och Polisario gick med på en folkomröstning om Västsaharas framtida status.

I stället för att verkställa folkomröstningen har Marocko ockuperat 2/3 av Västsahara och byggt en mur genom hela landet bevakad av 150.000 soldater, artilleri, miljontals minor och teknisk övervakningsapparat. Ingen stat har erkänt Marockos överhöghet över Västsahara.

En majoritet av västsaharierna flydde till Algeriet och lever sedan 30 år i flyktingläger då de inte ser sig själva som marockaner. I de ockuperade områdena pågår sedan flera år ett fredligt motstånd, sedan 2005 helt öppet, mot ockupationsmakten, vilket visar att Marocko saknar befolkningens stöd. Vad gäller politisk frihet hamnar Marocko i en Freedom House-mätning på en jumboplats bland världens nationer.

Marocko förklarar numera att de aldrig kommer att gå med på att Västsahara blir självständigt, nu senast 2005 vid ”firandet” av att 30 år gått sedan de invaderade landet. Därför har de på olika sätt saboterat genomförandet av en folkomröstning, som alltså ännu inte kommit till stånd.

FNs generalsekreterares särskilda ombud i denna fråga, före utrikesministern i USA, James Baker, gav upp sin medling sedan Marocko sagt nej till hans förslag att Västsahara skulle vara en autonom del av Marocko under fem år för att sedan låta alla i Västsahara boende där före 1999 få delta i en folkomröstning om landets framtida ställning. Polisario och SADR godtog planen trots försämringar jämfört med tidigare förslag.

Marocko har under ockupationstiden förflyttat tusentals marockaner till de ockuperade områdena, vilket strider mot den fjärde Genèvekonventionen, vilken förbjuder länder att förflytta civil befolkning in i territorier, som är under militär ockupation. SADR har erkänts av ett 80-tal stater, de flesta afrikanska. Däremot har ingen EU-stat eller annat europeiskt land hittills erkänt Västsahara. EU behärskas av Frankrike i denna fråga, en före detta kolonialmakt med stora ekonomiska och politiska intressen i nordvästra Afrika. FN har förklarat Polisario som den enda representanten för det västsahariska folket.

2. Principer och målsättningar för svensk utrikespolitik

Enligt den svenska regeringen baseras vår utrikespolitik på respekt för folkrätten och har som syfte att skydda demokratin och de mänskliga fri- och rättigheterna liksom freden. Dessa viktiga riktlinjer stärker vår säkerhet och ”kräver en aktiv utrikespolitik” (Utrikesdeklarationen 9.2 2005). I ett linjetal om folkrätten 20.9 2004 menar utrikesminister Freivalds att

”säkerhet förutsätter mänskliga rättigheter, folkrätt och demokrati” och ”det ligger därför i Sveriges intresse att folkrätten upprätthålls.” I utrikesdeklarationen 2004 heter det att dessa ”värderingar får sin betydelse när de omsätts i handling, förverkligas ej i tal och tankar.”

Regeringen vill också ”se ett kraftfullt gemensamt agerande mot internationell terrorism. Det kräver ett långsiktigt globalt samarbete med full respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer.” (Utrikesdeklarationen 9.2 2005).

Sverige är berett att gå långt för att praktisera dessa principer. ”För det första ser Sverige positivt på internationella tvistlösningsmekanismer, inklusive internationella domstolar.” ”För det andra: Om folkrätten inte respekteras måste vi vara beredda att använda sanktioner, men bara när det är folkrättsligt befogat.” Och för det tredje om fredliga sanktioner inte räcker kan militärt våld tillgripas. ”Våld får tillgripas för att försvara ett land som utsatts för ett väpnat angrepp, även om det är terrorister som utför det konkreta angreppet.” (Linjetal 20.9 2004).

I fallet Västsahara fäster regeringen ”särskild vikt vid att en lösning på konflikten sker i enlighet med folkrätten och att västsahariernas rätt till självbestämmande respekteras”, allt i enlighet med FN:s säkerhetsråds beslut. ”En folkomröstning är den naturliga vägen att utöva självbestämmande och bör utgöra grundvalen för en framtida lösning av konflikten.” (Freivalds i interpellationsdebatt 2004/05:563). ”Det är Sveriges uppfattning att vi måste ge allt stöd vi kan till FN och den roll som FN har för att lösa Västsaharakonflikten. FN:s roll är central.” (Freivalds i interpellationsdebatt 2003/04:128).

Av en jämförelse mellan Sveriges principer för sin utrikespolitik och Marockos agerande i Västsaharafrågan framgår tydligt att det senare landets politik är ett enda långt brott mot alla dessa svenska principer. Marocko har brutit mot folkrätten, mänskliga fri- och rättigheter, demokratin, FN:s säkerhetsråd, Internationella Domstolen och Afrikanska Unionen.

Riksdagsledamoten Gunnar Nordmark (fp) frågar i en interpellation 15.6 2004 vad som kan göras ”när den ena parten hela tiden mycket medvetet och mycket konsekvent använder förhandling av fredstillstånd för att enbart få igenom sin sak och konsekvent blockerar alla rimliga lösningar av frågan?”

Vad kan den svenska regeringen göra när FNs säkerhetsråd inte fungerar till följd av Frankrikes agerande, ett tillstånd som varat i 30 år? Vi vill i denna undersökning visa att det då öppnar sig en annan möjlighet att agera för att sätta ytterligare press på Marocko, genom att erkänna SADR.

3. Skäl för svenskt erkännande av SADR

Konflikten om Västsahara kan just idag kanske inte i sig sägas vara ett direkt hot mot världsfreden. FN har heller inte förklarat den som ett sådant hot, vilket är förutsättningen för vidtagande av sanktioner. Men i FNs kolonialdeklaration 1961 förklarades kolonialismen som sådan vara ett hot mot världsfreden.

Men Marockos illegala ockupation är ett hot mot freden i nordvästra Afrika och är den huvudsakliga orsaken till instabiliteten i området. Situationen kan mycket lätt utveckla sig till ett hot mot världsfreden. Inför Finlandsinstitutet i Stockholm deklarerade Freivalds 15.4 2004 att ”även problem och konflikter som har sin upprinnelse långt ifrån oss här i Norden får konsekvenser för oss.” I ett senare tal på Hanaholmen betonade hon igen att ”regionala konflikter består som en av vår tids svåraste utmaningar både från ett humanitärt och ett säkerhetspolitiskt perspektiv.” Enligt utrikesministern ”hindrar konflikten (om Västsahara) en utveckling av förbindelserna mellan länderna söder om Medelhavet och begränsar samarbetet inom Maghreb-unionen”, vilket försvårar ”EUs och Sveriges strävan att skapa ett frihandelsområde runt Medelhavet.” Denna strävan ”står inte i motsats till ett aktivt agerande (av Sverige) när det gäller Västsaharakonflikten.” (Brev från utrikesministern till Afrikagrupperna 5.4 2004).

I Hanaholmsanförandet, 10.5 2004, underströk Freivalds den ”djup(a) solidariteten” inom EU ”när det gäller terrorism och andra katastrofer”, och att EU ”vill öka sina ansträngningar att gemensamt hantera hotet från den internationella terrorismen.”

Marockos agerande kan skapa en situation av desperation, som underlättar för terrorister att vinna gehör. Polisario och SADR ägnar sig inte åt sådan verksamhet och utgör en garanti mot en sådan utveckling. Risken för att terrororganisationer kan få ökat utrymme om Polisario och SADR misslyckas i sina fredliga strävanden är uppenbar. Därför behöver SADR handlingskraftigt stöd av Sverige och andra demokratiska länder. Ett erkännande av SADR skulle vara en klok realpolitik av denna anledning.

När avkolonialiseringen fr.o.m. 1950-talet skapade nya afrikanska stater såg svensk utrikespolitik det som viktigt att dessa länder inte hamnade i något av det kalla krigets läger. Svensk biståndspolitik inriktades på att hjälpa dessa länder att hålla en så självständig linje som möjligt i sitt förhållande till omvärlden. Ett praktiskt uttryck för denna politik var stipendier till studenter tillhörande den algeriska befrielseörelsen FLN och en brytning med Frankrike när det gällde ställningstagande i FN om kriget i Algeriet 1954-62. Denna politik utvidgades med tiden till ett

omfattande stöd till befrielseörelserna i södra Afrika, som förde en väpnad kamp.

Östen Undén m fl socialdemokratiska utrikesministrar ansåg att denna politik skulle bidra till stabiliteten i världen och därmed gagna svensk säkerhet. Stödet för de afrikanska ländernas frigörelse var alltså en del av svensk säkerhetspolitik och borde vara så även idag med tanke på terrorhotet. (Jfr Löden s.121). Det aktiva stödet för Afrikas befrielse var en skicklig och framsynt realpolitik, som Sverige drar nytta av än idag. Ett svagt återsken av denna politik hittar vi i utrikesministerns tal om svensk säkerhetspolitik på rikskonferensen Folk och Försvar 16.1 2006, då hon påstår ”att många av dagens hot och kriser har rötter i en ojämlig fördelning av resurser och brist på frihet, demokrati och mänskliga rättigheter. Vårt bistånd handlar därför både om solidaritet och om global säkerhet.”

Inför Marockos omedgörlighet och totalvägran att göra den minsta eftergift, med Frankrikes stöd (Shelley, Williams, Zunes, Globalt Perspektiv nr 10 2003), har tidigare metoder och försök att lösa konflikten misslyckats. FN är i det närmaste handlingsförlamat, bl.a. till följd av Frankrikes agerande i säkerhetsrådet. Kofi Annan har, liksom Baker, visat uppgivenhet och den senare hoppade av sina medlingsförsök i frustration över Marockos hållning.

Trots att Sverige har talat klarspråk med Marocko i 30 år har Marockos inställning snarare hårdnat. Utrikesministern har flera gånger uttalat sitt fulla ”förtroende för FNs sätt att hantera konflikten liksom för FN-chefens personliga sändebud James Baker.” (Brev från utrikesministern till Afrikagrupperna 5.4 2004). Nu har Baker gett upp och FN är förlamat. Ett nytt, politiskt svagare, sändebud har utsetts, Pieter van Valsum.

Marocko utnyttjar cyniskt FNs oförmåga att handla och EUs splittring i frågan. Konsekvensen är att den som bryter mot folkrätten och trotsar det internationella samfundet och dess rättsordning gynnas, medan de som arbetar för en fredlig, rättvis och demokratisk lösning luras. Sveriges och EUs passiva hållning stöder i praktiken Marockos sabotage. Sveriges agerande inom Barcelonaprocessen har heller inte lett fram till några marockanska eftergifter. Marocko kan alltså utnyttja detta samarbete, som även gäller försvarsfrågor, utan att självt ge några bidrag till en lösning.

Det handlar om Sveriges, EUs och FNs trovärdighet. Sverige erkänner Marocko men inte den västsahariska exilregeringen, som hela tiden agerat lyhört till det internationella samfundets krav och gjort alla de eftergifter de rimligen kunnat gå med på utan att ge upp sin rätt till självbestämmande. SADR har hållit sig till ingångna avtal, accepterat Bakers andra plan (Baker II), släppt alla krigsfångar och nu senast beslutat att inte använda sig av anti-personella minor. Genom att ständigt hänvisa till FN och EU undviker Sverige att ta eget ansvar för sin politik i Västsaharafrågan. FN och EU, som i denna konflikt behärskas av

Frankrikes egenintresse och arrogans mot folkrätten, blir en ursäkt för passivitet. När varken FN eller EU fungerar måste Sverige ta ett eget ansvar för sina nationella och internationella intressen, dvs stärka folkrätten, verka för en fredlig lösning och undvika terrorframkallande åtgärder. Ett eget kraftfullt uppträdande skulle visa att Sverige menar allvar och även öka FN:s och EU:s trovärdighet, så länge som Sverige inte agerar i strid med FN:s stadgar men aktivt påverkar de andra EU-medlemmarna.

Varken säkerhets-, välfärds- eller ideologiska utrikespolitiska målsättningar befrämjas av de senaste 30 årens svenska politik vad gäller Västsahara. Den får betraktas som ett misslyckande och nya metoder måste prövas i försvaret av folkrätten. Klarspråk måste bli klarpraktik, en politik som ”omsätts i handling” ej enbart ”i tal och tankar”.

Ett erkännande av SADR skulle stärka folkrätten både vad gäller att motarbeta illegal ockupation, stödja avkolonialiseringen och befrämja mänskliga fri- och rättigheter förutom att vara i linje med vårt egenintresse.

Att FN inte fungerar till följd av att medlemsstater vägrar att följa dess beslut eller att säkerhetsrådet blockeras av veton eller på annat sätt är inget nytt i världsorganisationens historia. Redan Undén funderade över möjligheten för en enskild medlem att agera på egen hand i sådana situationer. Då handlade det om sanktioner av olika slag: ”Ifall FN:s församling rekommenderar åtgärder mot en angripare är sålunda medlemmarna inte rättsligt förpliktade att medverka vid åtgärdernas utförande. Å andra sidan kan omständigheterna vara sådana att vårt land icke vill undandra sig en medverkan. Här finns ett område, där vi förbehåller oss prövning i varje särskilt fall. Man kan tänka sig att en konflikt har utbrutit, vidare att rådet inte kunnat handla på grund av meningsskiljaktighet, samt att frågan uppföres på församlingens dagordning. Det tillkommer då de svenska statsmakterna att ta ståndpunkt såväl till voteringen som efteråt till de åtgärder, som har rekommenderats med erforderlig majoritet, efter avvägning av olika synpunkter. Från den svenska regeringens sida har uttalats som en generell synpunkt att ställningstagandet kommer att framför allt bli beroende av huruvida åtgärder mot angriparen kan befaras betyda risker för ett allmänt krig. Skulle läget bedömas så att vi står inför det omedelbara utbrottet av ett stormaktskrig - dvs ett krig där en eller flera stormakter är engagerade på bägge sidor - kommer de svenska statsmakterna att söka föra neutralitetspolitik, likaså om ett deltagande i sanktioner bringar oss i *farozonen* för ett allmänt krig. Om däremot konflikten har en mera lokal karaktär är en svensk medverkan i tvångsåtgärder inte utesluten, förutsatt givetvis att vi finner omständigheterna motivera tillgripandet av de rekommenderade åtgärderna.” (Undén 1963 s. 28f).

Sverige kan alltså agera på egen hand när FN inte fungerar, t o m när det gäller sanktioner. Ett erkännande av en annan nation är inget sanktionsförfarande och ligger helt utanför FN:s och EU:s jurisdik-

tion. Varje enskilt land beslutar vilka andra länder som skall erkännas. EU:s medlemsländer följde ingen gemensam erkännandepolitik vad gäller t ex Slovenien och Bosnien-Hercegovina (Ekengren s. 155f). Ett erkännande inom folkrättens ramar är heller ingen vålds- eller tvångshandling. Eftersom Marockos sabotage fortsätter och FN överväger att överge planerna på en folkomröstning om Västsahara är fältet öppet för nya initiativ för Sverige i frågan. Ett erkännande av SADR kan då ses som en del av en positiv förändringsstrategi av den nuvarande inställningen. I sin utrikesdeklaration 9.2 2005 talade Freivalds om möjligheterna att förhindra folkmord, massmord och etnisk rensning: ”Om inte säkerhetsrådet tar detta ansvar, eller om vetorätten missbrukas, måste vi, efter en noggrann bedömning av de politiska och folkrättsliga aspekterna, överväga vad som på andra sätt kan göras för att i akuta lägen rädda människor från grova övergrepp.” Detta kan mycket väl gälla situationen i Västsahara. Senare samma år kan Freivalds på MR-dagarna 17.11 konstatera att ”skyldigheten att skydda har för första gången befästs i ett intentionellt dokument. Det finns en enighet om att det internationella samfundet har en skyldighet att skydda människor från folkmord, brott mot mänskligheten och etnisk rensning.” Om inte varje enskild regering klarar detta uppdrag ”har det internationella samfundet rätt och skyldighet att ingripa. Ett svenskt erkännande av SADR skulle sätta press på Marocko och även kunna inspirera andra europeiska stater att följa exemplet och bringa EU ur sin handlingsförlamning och på sikt få unionen att agera för folkrätten med erkännande av SADR som påtryckningar på Frankrike.

Ett erkännande kan ses som en nutida uppföljning av den svenska anti-koloniala inställningen och stödet för de forna koloniernas frigörelse. Det skulle skapa respekt och goodwill i framför allt Afrika och bland mindre stater med stort behov av folkrätt i sitt internationella umgänge. Västsahara är fullvärdig medlem av AU och SADR erkänt som landets regering av de flesta afrikanska stater. Genom att liera sig med de stater som redan erkänt SADR, särskilt de afrikanska, kan Sverige fortsätta sitt engagemang längs den nya nord-syd-axeln, som uppstod med avkolonialiseringen och som Sverige tidigare fäst stort avseende vid. En idealistisk utrikespolitik kan på detta sätt vinna realpolitiska poäng och stärka respekten för folkrätten i Afrika. Ett icke-erkännande får motsatt effekt.

4. Sveriges förhållande till de folkrättsliga kriterierna för erkännande

De folkrättsliga kriterierna för erkännande av en annan stat är traditionellt tre: a) Ett folk, b) ett definierat område och c) en organisation som har kontroll över territoriet. Det sista kriteriet har försvagats något under de senaste 15 åren medan större vikt alltmer lagts på ett fjärde kriterium, d) demokrati och mänskliga fri- och rättigheter, vilket bl a innebär att den regim som skall erkännas har folkets stöd. (Ekengren s. 294f).

Dessa grundläggande kriterier följs inte alltid utan utmanas ibland av mer realpolitiska bedömningar. Det gäller vilka hot som anses föreligga mot det egna landets utrikespolitiska målsättningar om ett annat land skall erkännas eller inte erkännas. Dessa hot är huvudsakligen fyra: a) hot mot landets säkerhet, b) hot mot landets ekonomi och välbefinnande, c) hot från landets allmänna opinion och d) hot mot landets utrikespolitiska ideologi. Alla dessa hot måste bedömas av landets regering inför ett erkännande av ett annat land.

Alltsedan 1945 har Sverige lyckats bra med att hålla en konsekvent linje i sin erkännandepolitik i överensstämmelse med de folkrättsliga kriterierna. Men det finns flera viktiga undantag, då ett eller flera av ovan nämnda hot haft avgörande betydelse för regeringens beslut. Det gäller bedömningarna inför besluten om Väst- och Östtyskland och Nord- och Sydvietnam. Västtyskland erkändes tidigt eftersom BRD var en viktig handelspartner och en demokrati. Östtyskland fick vänta länge på sitt erkännande av motsatta skäl och på grund av att Västtyskland motsatte sig ett sådant erkännande. Båda staterna hade främmande trupper på sina territorier. Sydvietnam erkändes men inte Nordvietnam, med hänsyn till USA. När Nordvietnam slutligen fick sitt erkännande var ett av skälen att regimen ansågs ha folkets stöd, vilket Sydvietnam inte bedömdes ha. När kalla kriget gick mot sitt slut erkände Sverige flera länder innan de hade full kontroll över sina territorier. Det gäller Estland, Lettland, Litauen och Kroatien.

5. Västsahara och de folkrättsliga kriterierna

Det västsahariska folket och dess självbestämmande över ett definierat territorium har erkänts av Internationella Domstolen. SADR är den organisation, som har folkets stöd och dess demokratiska institutioner administrerar en majoritet av västsaharierna. Däremot har SADR inte militär kontroll över hela territoriet, som till 2/3 illegalt ockuperas av Marocko utan det västsahariska folkets stöd. SADR har under de senaste trettio åren visat att ett självständigt Västsahara är fullt kapabelt att klara sig på egen hand politiskt och ekonomiskt. Att landet trots detta är ockuperat till 2/3 beror på att SADR föredrar en fredlig lösning på konflikten. Landets naturtillgångar är stora och utgör en utmärkt grundval för en självständig stat.

Protesterna mot Marockos ockupation är omfattande inne i Västsahara och visar att Marocko på intet sätt uppfyller de folkrättsliga kriterierna om demokrati och mänskliga fri- och rättigheter, som krävs för ett erkännande. Inget land erkänner följaktligen Marockos rätt till Västsahara. SADR uppfyller dess kriterier väl och har i konsekvens med detta erkänts av över 80 länder.

6. Hotbilder

Ett svenskt erkännande av SADR skulle inte leda till något omedelbart hot mot Sveriges säkerhetspolitiska situation, inte heller på längre sikt. Om däremot inget nytt initiativ tas för att bryta det dödläge som uppstått, genom t ex ett erkännande, hotar fortsatt instabilitet i

regionen med risk för våldsamheter.

Enligt utrikesministern hämmar konflikten ”utvecklingen i Maghrebregionen och bidrar till att försämra den säkerhetspolitiska situationen i en redan orolig del av världen.” (Interpellationsdebatt i RD 2003-04:128). En sådan utveckling är ett hot mot svensk säkerhet på längre sikt, vilket Freivalds påpekat i anföranden återgivna ovan.

Ett erkännande skulle göra SADR jämbördig med den marockanska regeringen, vilket är en förutsättning för rättvisa i framtida förhandlingar mellan parterna i konflikten och göra dem mer realistiska. Det måste vara bättre för säkerheten med två självständiga stater, som förhandlar på lika villkor än en fortsatt instabil situation i nordvästra Afrika, som lätt kan utvecklas till krig. Den läxan lärde sig Sverige vid unionsupplösningen 1905, som Freivalds hänvisar till i sitt tal på ”Conference on Conflict Prevention and Resolution” 12.4 2005, då hon påstår att upplösningen av unionen med Norge lett till att ”a close and special relationship has developed between our two countries and peoples.” Inte heller Sveriges ekonomi eller välfärd skulle hotas av ett erkännande av SADR. Som en del av EU är hotet om ekonomiska sanktioner av något slag från t ex Frankrike lika med noll. Handelsutbytet med Marocko är inte så omfattande att åtgärder därifrån skulle hota Sverige. Det är snarare Marocko, som skulle skadas av ett minskat handelsutbyte. En uppslutning på de afrikanska staters sida, som erkänt SADR, skulle tvärtom kunna skapa förutsättningar för större och lättare tillgång till den sakta expanderande afrikanska marknaden.

Svensk utrikespolitik är under attack, med anklagelser för passivitet, hållningslöshet och alltför stor benägenhet att kröka ryggen för större makter. Detta hot från den inhemska opinionen kommer inte bara från den politiska oppositionen utan finns även inom den socialdemokratiska rörelsen. Bl a SSU kräver ett erkännande av SADR och socialdemokratiska riksdagsledamöter har motionerat för detsamma. Birgitta Dahl utnyttjade en gång opinionen inom rörelsen för att få ett erkännande av Guinea-Bissau (Ekengren s. 146). Regeringens inställning till Västsahara kontrasterar mot det aktiva och omfattande stödet till södra Afrikas befrielse. Opinionsen både inom och utom regeringspartiet ser det som ett brott mot traditionell socialdemokratisk utrikespolitik av idealitet, baserad på realpolitiska bedömningar av svenska säkerhets- och ekonomiska intressen.

Den nuvarande svenska Västsaharapolitiken är ett hot mot utrikespolitikens ideologimål, som är folkrätt, internationell rättsordning, mänskliga rättigheter, demokrati, varje folks rätt till självbestämmande, välfärd och fred. Ett erkännande av SADR skulle motverka detta hot. Att aktivt följa folkrätten skulle ge Sverige större vinster än den nuvarande politiken, alltså även vara realpolitiskt framsynt.

Regeringen befarar antagligen att ett erkännande av SADR skall bidra till splittring inom EU (Freivalds i interpellationssvar 2004/05:563). Men EU

är redan splittrat i frågan och det är av stor vikt att de stater som arbetar för en folkrättsligt riktig lösning är de som vinner denna kamp. Meningen med Sveriges medlemskap i EU var att vi skulle kunna vara med och påverka EU och naturligtvis då även dess utrikespolitik och inte helt underordna oss andra staters monopolanspråk, särskilt inte sådana som bryter mot folkrätten. EUs uppgift är inte att stödja Frankrikes maktpolitiska och ekonomiska ambitioner i nordvästra Afrika. Den svenska alliansfriheten är enligt utrikesministern till för att upprätthålla vår handlingsfrihet, vilket rimligen bör innebära att Sverige har möjlighet att fritt och efter eget bedömande ta ställning i utrikespolitiska frågor efter egna värderingar. Sverige har brutit med Frankrike förr, som nämnts ovan, och behöver inte underordna sig fransmännen fortsatta kolonialpolitik i Marocko och Västsahara. Undéns beslut att rösta mot Frankrike i FN och stödja FLN i Algeriet var en framsynt realpolitik och protest mot Frankrikes katastrofala kolonialpolitik i Indokina och Maghreb efter andra världskriget. Den nuvarande politiken är en fortsättning på detta, som Frankrike har dragit in EU i. Sverige riskerade sina goda förbindelser med USA när vi erkände Nordvietnam, men regeringens stöd för Nordvietnams rätt till självbestämmande ansågs tala för ett erkännande (Ekengren s. 195ff). Sverige har tagit ställning för Västsaharas rätt till självbestämmande och ett erkännande av SADR är en logisk uppföljning. Det borde finnas fler medlemmar i EU, som vill försvara folkrätten och som kan inspireras av ett mer aktivt svenskt agerande för Västsahara genom ett erkännande av SADR. Framför allt kan vi inte ge upp våra utrikespolitiska ideologiska målsättningar för att uppnå enighet i EU. Tvärtom skall vi arbeta för att EU blir enigt om dessa målsättningar även i praktiken, vilket skulle stärka ”EU som global säkerhetspolitisk aktör”, som är regeringens målsättning enligt Freivalds i sitt Folk och Försvaranförande 16.1 2006. ”Att bidra till EU:s säkerhetspolitiska agerande stärker också Sveriges säkerhet.” Att passivt tillåta Marocko och Frankrike härja i nordvästra Afrika bidrar inte till förtroendet för EU som säkerhetspolitisk aktör.

Förhoppningsvis står Freivalds kvar vid sitt uttalande i utrikesdeklarationen 11.2 2004 att ”vårt medlemskap i Europeiska Unionen är centralt för att omsätta våra värderingar i konkret handling.”

7. Sammanfattning

Svenskt klarspråk under 30 år har inte fått Marocko att förstå och det måste därför konstateras att den hittillsvarande svenska politiken har misslyckats. Nu senast illustreras detta av att en nordisk diplomatisk delegation med svenskt deltagande för andra gången förklarats ej önskvärd i Västsaharas ockuperade områden. Det är därför dags för andra metoder för att försvara folkrätten i fallet Västsahara. Marocko har genom sin totala vägran att följa folkrätten öppnat för nya initiativ. Ett diplomatiskt erkännande är en logisk följd av att Sverige erkänner västahariernas rätt till självbestämmande och ett fredligt sätt att markera missnöjet med Marockos obstruktionspolitik. Det finns inga folkrättsliga hinder för ett sådant steg, heller inte några hinder

inom FNs eller EU:s regelsystem.

Det föreligger heller inga hot mot svenska utrikespolitiska målsättningar vid ett sådant erkännande. Däremot kan ett fortsatt icke-erkännande skapa flera hot mot regeringens målsättningar med sin utrikespolitik. Ett erkännande av SADR skulle vara en uppföljning av svensk progressiv tradition av stöd till Afrikas avkolonialisering och befrielse. Freivalds uttryckte detta fint i senaste utrikesdeklarationen 15.2 2006: ”I Afrika prövas vår solidaritet. När nu Afrikas folk och ledare tar ett ökat ansvar för kontinentens utveckling stödjer vi dem i kampen.”

Att erkänna SADR är att i praktiken visa vår solidaritet och befrämja Sveriges utrikespolitiska ideologiska målsättningar eller som Freivalds uttryckte det vid rikskonferensen Folk och Försvar: ”För varje land där krig förbyts till fred, där diktatur ersätts av demokrati så ökar den globala säkerheten. Då stärks Sveriges säkerhet och vår egen trygghet. Detta samband är grunden för en svensk modern säkerhetspolitik”. Sveriges utrikespolitiska uppgift inom EU måste vara att försvara folkrätten var den än må hotas. Det gäller naturligtvis även Västsahara.

Källor:

Litteratur

- Demker, Marie, *Sverige och Algeriets frigörelse 1954-1962. Kriget som förändrade svensk utrikespolitik*. Lund 1996.
 Fichtelius, Erik, *Västsaharas kamp för oberoende*, Verdandi debatt nr 82, Lund 1978.
 Ekengren, Ann-Marie, *Av hänsyn till folkrätten. Svensk erkännandepolitik 1945-95*. Stockholm 1999.
 Löden, Hans, *För säkerhets skull. Ideologi och säkerhet i svensk aktiv utrikespolitik 1950-75*. Stockholm 1999.
 Shelley, Toby, ”Bakom Bakerplanen för Västsahara och Bakerplanen väcker Marockos missnöje.” *Globalt Perspektiv* nr 10 2003.
 Undén, Östen, *Tankar om utrikespolitik*. Stockholm 1963.
 Williams, Ian och Zunes, Stephen, ”Självständighetskampen i Västsahara fortsätter att utmana FN.” *Globalt Perspektiv* nr 10 2003.

Otryckta källor

- Brev från utrikesministern till Afrikagrupperna 5.4 2004.
 Interpellationsdebatter i riksdagen: 2004/05:563, 2003/04:128.
 Interpellation av Gunnar Nordmark 15.6 2004.
 Anföranden av utrikesministern:
 Riksdagen 11.2 2004, utrikesdeklaration.
 Finlandinstitutet i Stockholm 15.4 2004, anförande om svensk säkerhetspolitik.
 Hanaholmen i Finland 10.5 2004, anförande om svensk säkerhetspolitik.
 Utrikesdepartementet i Stockholm 20.9 2004, linjetal om folkrätten i svensk utrikespolitik.
 Riksdagen 9.2 2005, utrikesdeklaration.
 Conference on Conflict Prevention and Resolution i Stockholm 12.4 2005, Challenges and Change for the UN.
 MR-dagarna 17.11 2005, Efter FN-toppmötet - FN i kris?
 Rikskonferensen Folk och Försvar 16.1 2006, anförande om svensk säkerhetspolitik.
 Riksdagen 15.2 2006, utrikesdeklarationen.

Ingvar Flink och Claes Olsson är verksamma inom Afrika-grupperna respektive Stiftelsen Global Kunskap.